

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА;
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

УДК 343.98:351.712

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.6.24>**АТАМАНЧУК В.М., ШНАЙДЕР К.Б., ТЕПЛИЦЬКИЙ Б.Б.****МЕТОДИКА ТА ТАКТИКА РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ****METHODS AND TACTICS OF INVESTIGATING CORRUPTION OFFENSES
IN THE FIELD OF PUBLIC PROCUREMENT**

У статті проаналізовано організаційні, правові та тактичні аспекти досудового розслідування злочинів у сфері публічних закупівель. Методологія дослідження охоплює використання комплексу наукових методів (теоретичного аналізу, порівняння, формально-правового методу, кейс-стаді та документального аналізу) для досягнення мети. Охарактеризовано, як на початковому етапі розслідування детальний аналіз первинних даних – зокрема документів, отриманих у результаті державного аудиту – створює основу для побудови слідчих версій. Розглянуто процес формування таких версій, адаптованих до динамічно змінюваних обставин справи, що вимагає від слідчих гнучкого планування та прогнозування розвитку подій. Акцентовано увагу на необхідності аналізу об'єктивних та суб'єктивних елементів складу злочину для моделювання поведінки правопорушників та ефективної організації слідчих (розшукових) дій. Визначено, що корупційний і груповий характер злочинів у сфері публічних закупівель зумовлює застосування комплексного підходу до планування розслідування із залученням спеціальних знань. Розкрито стратегічне значення негласних слідчих (розшукових) дій для документування фактів неправомірної вигоди, при цьому враховано законодавчі обмеження щодо провокації злочину. Зроблено висновок, що інтеграція сучасних управлінських та тактичних підходів (включно з елементами самоконтролю та критичного мислення слідчого) у практику розслідування забезпечує підвищення ефективності, законності та об'єктивності процесу. Сформульовано рекомендації для правоохоронних органів щодо вдосконалення організації розслідування, співпраці з контролюючими установами та застосування тактичних операцій, що сприятиме своєчасному виявленню прихованих правопорушень і запобіганню втраті державних ресурсів.

Ключові слова: досудове розслідування; публічні закупівлі; кримінальні правопорушення; тактичні операції; спеціальні знання; організаційно-правові аспекти.

© АТАМАНЧУК В.М. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту (Національна академія внутрішніх справ) <https://orcid.org/0000-0002-1464-7871>

© ШНАЙДЕР К.Б. – аспірантка кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту (Національна академія внутрішніх справ) <https://orcid.org/0009-0006-8979-248X>

© ТЕПЛИЦЬКИЙ Б.Б. – кандидат юридичних наук заступник директора (Київський науково-дослідний інститут судових експертиз) <https://orcid.org/0000-0003-0672-6171>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

The article analyzes the organizational, legal, and tactical aspects of pre-trial investigation of crimes in the field of public procurement. The research methodology involves a set of scientific methods (theoretical analysis, comparison, formal-legal method, case study, and document analysis) employed to achieve the aim. It is characterized how, at the initial stage of investigation, a detailed assessment of primary data – in particular, documents obtained from state audits – provides the basis for constructing investigative versions. The process of forming such versions, which are adapted to dynamically changing circumstances of a case, is considered, highlighting the need for investigators to engage in flexible planning and anticipation of developments. Emphasis is placed on the necessity of analyzing the objective and subjective elements of an offense to model offender behavior and to effectively organize investigative (detective) actions. It is determined that the corrupt and group-based nature of crimes in public procurement necessitates a comprehensive approach to investigative planning with the involvement of specialized knowledge. The strategic importance of covert investigative actions for documenting facts of illegal benefit is discussed, taking into account legal constraints against provocation to commit a crime. It is concluded that integrating modern management and tactical approaches (including elements of investigator self-monitoring and critical thinking) into investigative practice ensures increased efficiency, legality, and objectivity of the process. Specific recommendations are formulated for law enforcement agencies to improve the organization of investigations, cooperation with oversight bodies, and the use of tactical operations, which will facilitate the timely detection of hidden offenses and prevention of the loss of state resources.

Key words: *pre-trial investigation; public procurement; criminal offenses; tactical operations; specialized knowledge; organizational and legal aspects.*

Вступ. Станом на 2025 рік питання ефективного розслідування правопорушень у сфері публічних закупівель набуває особливої ваги через значні фінансові ризики і корупційну вразливість цієї галузі. Державні закупівлі залучають великі обсяги бюджетних коштів, тому зловживання в цій сфері можуть призвести до масштабних втрат державних ресурсів та підриву суспільної довіри. В умовах посилення антикорупційних реформ та воєнних викликів, що вимагають прозорого й раціонального використання бюджетів, актуальним є вдосконалення методики розслідування таких злочинів. Необхідність забезпечення законності і результативності досудового розслідування у сфері публічних закупівель обумовлює пошук оптимальних організаційно-правових та тактичних підходів до виявлення і документування цих правопорушень.

Останніми роками з'явилося багато наукових праць, присвячених окремим аспектам протидії злочинам у сфері державних закупівель та суміжним тематикам. Зарубіжні дослідження з економіко-правової перспективи зосереджуються на ефективності правових механізмів та ризиках у сфері закупівель. Так, E. Bosio et al. [3] проаналізували співвідношення між законодавством і практикою публічних закупівель у 187 країнах, встановивши, що жорсткі регулятивні обмеження при проведенні тендерів покращують результати лише у державах з низькою адміністративною спроможністю, тоді як у країнах з високою спроможністю надмірна зарегульованість може заважати ефективності процесу. H. Chusu et al. [5] дослідили детермінанти затримок при ухваленні рішень у публічних закупівлях та дійшли висновку про необхідність аналізувати чинники, що впливають на тривалість укладення договорів, оскільки значні затримки можуть опосередковано вказувати на потенційні ризики зловживань у цій сфері. В. Hoekman & В. Taş [11] зосередили увагу на дискреційних повноваженнях замовників у європейських закупівлях, відзначивши, що поширеність таких явищ, як маніпулювання тендерними критеріями на користь конкретних учасників, давання хабарів для обходу процедур, змови з метою усунення конкуренції та застосування неконкурентних методів закупівель, є індикаторами системних проблем, які нерідко призводять до корупційних правопорушень.

У вітчизняній криміналістичній науці окремі аспекти розслідування злочинів у сфері економіки та публічних закупівель розглядалися у працях останніх років. Так, О. Гайдар дослідила форми залучення спеціальних знань під час розслідування прихованих форм викрадення майна, запропонувавши розмежовувати участь експертів та спеціалістів у слідчих діях і проведення експертиз для підвищення якості досудового розслідування [10, с. 36-37]. О. Костроміна акцентувала на ефективності консультативно-довідкової та аналітичної допомоги спеціалістів як організаційних форм використання спеціальних знань під час розслідування злочинів у сфері закупівель

[16, с. 81-82]. У дослідженні Н. Калинюк наголошується на тому, що на сучасному етапі розвитку наукового знання спостерігається різноплановість підходів до осмислення сутності стратегій, пов'язаних із здійсненням професійного самоконтролю та рефлексії, що свідчить про складність і багатовимірність цього феномену в контексті фахової діяльності [14]. А. Камініна, досліджуючи коло суб'єктів злочинів у сфері публічних закупівель, виявила особливості їх протиправної діяльності та зробила висновок, що глибше пізнання психології і мотивації таких правопорушників є вирішальним для розробки адекватних методів протидії цим злочинам [14, с. 296-297]. В. Виноградов зосередився на плануванні розслідування злочинів у сфері публічних закупівель і визначив пріоритетність першочергових слідчих дій для збору доказів, зокрема невідкладне вилучення документів та призначення експертиз, які мають критичне значення для перевірки слідчих версій [20, с. 257-258]. В. Журавель обґрунтував появу в криміналістиці категорії "тактична операція" – комплексної системи слідчих і негласних заходів, що проводяться за єдиним планом для вирішення спеціфічних завдань, – як реакції на потребу практики розслідувати складні злочини, які неможливо повністю розкрити окремими слідчими діями [25, с. 309]. В. Шевчук розвинув теорію тактичних операцій, охарактеризувавши такі операції ознаками комплексності, інтегрованості та планомірності, і показав їх ефективність у ситуаціях, коли розслідування базується на оперативно-розшукових даних [22, с. 69-70]. Ґрунтовне монографічне дослідження С. Трача систематизувало криміналістичну методико розслідування злочинів у сфері економічної діяльності в Україні, приділивши увагу й особливостям документування правопорушень у публічних закупівлях [23]. А. Сара проаналізувала стан наукового розроблення проблем виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із державними закупівлями у будівельній галузі, і наголосила на необхідності подальшого вдосконалення методичного забезпечення цих процесів [21, с. 121]. М. Gnaldi та S. Del Sarto запропонували інноваційний підхід до виявлення корупційних ризиків у публічних закупівлях шляхом інтеграції технологій Big Data та машинного навчання для автоматизованого виявлення аномалій і корупційних моделей поведінки під час кризових періодів [9]. Незважаючи на наявність окремих досліджень, на сьогодні відсутнє цілісне наукове опрацювання, яке б комплексно охоплювало організаційні, правові та тактичні засади розслідування злочинів у сфері публічних закупівель з урахуванням особливостей сучасної української практики. Це свідчить про наявність об'єктивної наукової прогалини, заповнення якої потребує ґрунтового теоретико-прикладного аналізу, що й зумовило вибір тематики даного дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є всебічне вивчення організаційно-правових та тактичних засад досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель в Україні, з урахуванням сучасної слідчої практики.

Дослідження ґрунтується на сучасній науковій літературі з криміналістики, кримінального процесу та суміжних галузей знань, а також на аналізі нормативно-правових актів і матеріалів слідчої практики. Теоретичну основу становлять положення про організацію та планування розслідування економічних злочинів, теорія спеціальних знань у кримінальному процесі.

Для досягнення поставленої мети було використано комплекс методів дослідження. Теоретичний аналіз літературних джерел дав змогу вивчити наукові погляди й підходи до методико розслідування злочинів у сфері публічних закупівель, включаючи питання тактики слідчих дій, використання спеціальних знань та психологічних аспектів роботи слідчого. За допомогою методу порівняння зіставлено вітчизняний досвід та міжнародні практики виявлення і розслідування правопорушень у сфері публічних закупівель, що дозволило виявити спільні тенденції та особливості.

Застосовано формально-правовий метод, який забезпечив детальний аналіз положень Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України, що регламентують відповідальність за злочини в сфері публічних закупівель та процедури збирання доказів¹.

Крім того, проведено аналіз матеріалів з практики розслідувань – зокрема, узагальнено дані про виявлені правопорушення у сфері закупівель за участю Бюро економічної безпеки України (БЕБ) у 2021–2022 роках, що дозволило простежити застосування описаних підходів у конкретних розслідуваннях, оцінити їх результативність та визначити проблемні моменти. Документальний аналіз – для систематичного вивчення офіційних документів і матеріалів контрольних органів (актів аудиту, довідок перевірок Державної аудиторської служби, повідомлень БЕБ тощо), на підставі яких ініціювалися досудові розслідування.

Сукупність використаних методів забезпечила всебічність і достовірність отриманих результатів.

Результати дослідження. У сучасній науковій літературі та практичній діяльності домінує узгоджене переконання, що розслідування злочинів у сфері публічних закупівель є результативним лише за умови застосування комплексного підходу, який інтегрує ефективну організаційну структуру, неухильне дотримання вимог чинного законодавства та обґрунтовану тактичну побудову слідчих дій. Зважаючи на складність вказаної категорії правопорушень, зокрема її багатосуб'єктний характер, латентність та корупційне підґрунтя, процес досудового розслідування вимагає ретельного планування, оперативного реагування на динаміку слідчої ситуації та раціонального використання наявних ресурсів і спеціалізованих знань. Особливого значення на початковому етапі набуває всебічний аналіз вихідної інформації щодо обставин правопорушення. Як відзначали М Грібов [12] і Н. Здирко [24], розслідування правопорушень у сфері державних закупівель зазвичай розпочинається з детального опрацювання первинних даних, що потрапляють до слідчого, – передусім матеріалів документальних перевірок і аудиторських звітів, переданих контролюючими органами правоохоронним структурам. Такий аналіз дозволяє виявити характерні порушення та підозрілі обставини, визначити предмет доказування та окреслити коло потенційних підозрюваних.

Наступним етапом досудового розслідування є формування слідчих версій, які відображають можливі механізми вчинення злочину та розподіл ролей між його учасниками. Наукові джерела та слідча практика засвідчують, що ефективні версії мають характеризуватися адаптивністю до зміни обставин справи та оновлення доказової бази. Особливої уваги потребують випадки правопорушень у сфері публічних закупівель із корупційною складовою, для яких типовими є складна структура взаємозв'язків між учасниками, а також прихований і завуальований характер їхніх дій.

Висунення слідчих версій повинно ґрунтуватися як на аналізі об'єктивних показників, серед яких порушення нормативно визначених процедур, невідповідності в офіційній документації чи фінансових звітах, так і на вивченні суб'єктивних чинників, що стосуються мотивів службових осіб, структури їхніх взаємозв'язків і специфіки поведінки у межах закупівельного процесу. Формування версій є ключовим для визначення об'єктивної сторони правопорушення, що уможливує моделювання ймовірної поведінки суб'єктів злочину на різних його етапах та постановку конкретизованих слідчих завдань.

У разі встановлення попередньої змови або участі організованої групи виникає необхідність чіткого розмежування ролей співучасників з урахуванням їх правового статусу, службових повноважень та ступеня залученості у реалізацію злочинного наміру. У цьому контексті доцільним є розроблення цілісних слідчих версій, що охоплюють сукупність можливих епізодів протиправної діяльності, а також ідентифікацію всіх суб'єктів, причетних до її вчинення.

У процесі дослідження узагальнено типові схеми зловживань у сфері публічних закупівель, які необхідно враховувати під час побудови версій і планування розслідування. Зокрема, найбільш поширеними є такі форми протиправних дій:

- злочини, вчинені організованими групами, що складаються з посадових осіб замовника, працівників уповноважених організацій з закупівель, постачальників або інших заінтересованих осіб (ч. 3 ст. 28 КК України);

- злочини, вчинені за попередньою змовою групою осіб, які можуть включати аналогічне коло учасників без стійкої організованої структури (ч. 2 ст. 28 КК України);

- випадки, коли службові особи замовника отримують неправомірну вигоду за сприяння у тендері, здійснюють підроблення тендерної документації або зловживають службовим становищем (кваліфікуються за статтями 368, 358, 365-2, 366 КК України залежно від обставин);

- заволодіння бюджетними коштами під час виконання договорів закупівлі шляхом зловживання службовим становищем, що супроводжується підробленням актів виконаних робіт чи іншої документації (ч.2–4 ст. 191 КК України);

- використання фіктивних фірм для участі у тендерах та подальшого розкрадання коштів (нерідко у складі організованих груп, ч. 3 ст. 28 КК України) [6].

Наведена класифікація правопорушень у сфері публічних закупівель виконує важливу евристичну функцію в процесі досудового розслідування, оскільки дає змогу орієнтуватися у ймовірних механізмах вчинення злочину та відповідно до цього планувати слідчі заходи, спрямовані на їх викриття. У разі, якщо йдеться про змову між учасниками тендерного процесу, до пріоритетних слідчих дій належить збирання доказів координації протиправної діяльності, що передбачає, зокрема, аналіз комунікацій між учасниками, зіставлення змісту поданих тендерних пропозицій, перевірку схожих ознак у документації. Натомість у випадках підроблення документів основна

увага слідства зосереджується на вилученні оригіналів матеріалів та призначенні відповідних судових експертиз з метою встановлення факту фальсифікації.

У подальшому процесі розслідування ключове значення набуває складання обґрунтованого плану проведення слідчих (розшукових) дій, що має здійснюватися з урахуванням попередньо висунутих версій і специфіки правопорушення. У наукових розробках зокрема наголошується на доцільності ієрархічної організації слідчих дій за критеріями терміновості та доказового навантаження. Так, згідно з рекомендаціями, сформульованими В. Виноградовим, першочерговими є ті заходи, від своєчасності проведення яких залежить збереження доказової бази (наприклад, арешт документації, електронних носіїв інформації, баз даних) [20, с. 257-258]. Наступним кроком є ініціювання дій, які потребують значного часу для реалізації, зокрема проведення фінансових аудитів або призначення комплексних експертних досліджень. Після цього здійснюються заходи, що мають вирішальне значення для перевірки однієї або кількох слідчих версій, включаючи допити ключових свідків чи посадових осіб, які можуть надати критично важливу інформацію. Завершальну позицію в ієрархії займають дії, здатні забезпечити отримання найбільш надійних доказів, як-от технічна експертиза електронного листування, вилучення серверів з історією проведення торгів та інші слідчі дії з високою доказовою цінністю.

Дотримання такої пріоритетності дій дозволяє оптимально використати час і ресурси слідства. При плануванні розслідування економічних правопорушень необхідно також враховувати процесуальні строки, встановлені кримінальним процесуальним законом, та реальні трудові затрати на виконання кожної слідчої дії [4, с. 48-49]. Ретельне планування не лише підвищує ефективність розслідування кожного окремого випадку, але й сприяє систематизації підходів до аналізу зібраних даних, що зрештою веде до обґрунтування або спростування висунутих версій.

У процесі розслідування злочинів, пов'язаних із порушеннями у сфері публічних закупівель, слідчі стикаються з великими обсягами різномірної інформації, яка включає тендерну документацію, фінансові документи, службове листування, акти перевірок тощо. У таких умовах надзвичайно важливим є не лише збір зазначених матеріалів, а й їхня систематизація та ґрунтовний аналітичний опрацювання. Ефективність розслідування значною мірою залежить від здатності слідчого здійснювати послідовну оцінку зібраних даних, виявляти суперечності, неточності або прогалини у доказовій базі, а також своєчасно адаптувати тактичний підхід до змін у слідчій ситуації. На цьому етапі доцільним є застосування аналітичного мислення, що передбачає логічну верифікацію попередніх висновків, оцінку наявних версій та прийняття обґрунтованих процесуальних рішень. Наприклад, у разі відсутності підтвердження певної версії слідчий зобов'язаний припинити подальшу перевірку відповідного напрямку, натомість у разі надходження нових даних — оперативно включити їх до плану розслідування з урахуванням їхнього доказового потенціалу. Застосування системного та критичного аналізу забезпечує об'єктивність і повноту дослідження обставин кримінального правопорушення.

Розслідування злочинів у сфері публічних закупівель, як свідчить правозастосовна практика, може розпочинатися за декількома типовими сценаріями, кожен із яких визначає специфіку подальших дій слідчого. Найбільш поширеними підставами для відкриття кримінального провадження є: отримання оперативної інформації про можливі зловживання, що ґрунтується на матеріалах негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема у випадках хабарництва під час тендерних процедур; передача до органу досудового розслідування матеріалів контрольно-аудиторської перевірки, здійсненої органом державного фінансового контролю, за результатами якої виявлено ознаки кримінально караних порушень; а також встановлення фактів зловживань під час розслідування іншого кримінального провадження, що має суміжний або взаємопов'язаний характер. Кожна з окреслених ситуацій обумовлює відповідний алгоритм організації слідчих дій, визначає першочергові напрями збирання доказів і вимагає чіткого тактичного планування.

У випадках, коли інформація про вчинення злочину у сфері публічних закупівель надходить оперативним шляхом, доцільним є негайне залучення оперативних підрозділів з метою фіксації протиправної діяльності в режимі реального часу. Така тактика дозволяє своєчасно задокументувати злочинні дії з використанням спеціальних засобів, зокрема контрольно за вчиненням злочину, аудіо- та відеофіксації зустрічей відповідних осіб, що значно підвищує доказову цінність зібраних матеріалів.

У ситуації, коли підставою для початку досудового розслідування виступають матеріали аудиторського або контрольного заходу, першочерговим завданням слідчого є проведення повного аналізу фінансової та тендерної документації. У такому випадку необхідно забезпечити невідкладний доступ до оригіналів документів, який може бути реалізований шляхом винесення

ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів або через їх вилучення в межах обшуку відповідно до положень глави 15 Кримінального процесуального кодексу України. Після отримання документів здійснюється їх детальний огляд, призначається документальна ревізія, інвентаризація, а також проводяться допити посадових осіб замовника та членів тендерного комітету з метою з'ясування обставин можливого правопорушення.

У випадку, коли дані про можливі порушення у сфері закупівель виявляються у ході розслідування іншого кримінального провадження, необхідним є своєчасне виокремлення відповідних матеріалів в окреме кримінальне провадження. Такий підхід дозволяє належним чином структурувати доказову базу та забезпечити процесуальну автономність розслідування. Водночас має бути налагоджена ефективна координація між слідчими групами обох проваджень для взаємного обміну релевантною інформацією, що сприятиме підвищенню якості слідчих дій та уникненню дублювання зусиль.

Під час проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо правопорушень у сфері публічних закупівель особливої ваги набуває залучення спеціальних знань, оскільки розслідування таких злочинів супроводжується розглядом складних фінансово-економічних, технологічних та організаційних аспектів. У науковій літературі зазначається, що застосування спеціальних знань може здійснюватися як у процесуальних формах (шляхом призначення судових експертиз, залучення фахівців до участі в окремих слідчих діях), так і в організаційно-консультативних, непроцесуальних формах. Зокрема, за спостереженнями О. Гайдар [10] та О. Костроміна [16], непроцесуальні форми включають отримання аналітичних довідок, консультацій або неофіційних висновків від фахівців, що не мають статусу експертів, однак володіють відповідною компетенцією у сфері публічних фінансів, товарознавства або цифрових технологій.

У практичній площині розслідування таких злочинів передбачає активну участь судових експертів-економістів, товарознавців та IT-фахівців, які сприяють встановленню реальної ринкової вартості товарів і послуг, виявленню фактів штучного завищення цін, ідентифікації ознак фальсифікації документів або електронних слідів координації дій між учасниками торгів, а також реконструкції складних схем фінансування. Високий рівень організаційної взаємодії між слідчими підрозділами та відповідними спеціалістами позитивно впливає на якість формування доказової бази та сприяє дотриманню принципу об'єктивності в ході досудового розслідування. Значну допомогу можуть також надавати результати моніторингових досліджень, проведених контрольно-наглядними органами (зокрема, Державною аудиторською службою України), аналітичні звіти про ефективність публічних закупівель та матеріали внутрішнього аудиту, що мають інформативне значення, особливо на початковій стадії провадження.

Перспективним напрямом підвищення ефективності розслідувань у цій сфері є впровадження сучасних аналітичних методів. Так, дослідження В. Франчук та ін. [8] засвідчили доцільність застосування методу дерева рішень під час експертного аналізу в медичній галузі, що дозволяє формувати обґрунтовані та прозорі висновки. За аналогією, алгоритмічні моделі аналізу даних, методи штучного інтелекту та Big Data можуть бути адаптовані до аналізу закупівельних процедур, зокрема з метою виявлення аномальних патернів у тендерних пропозиціях, виявлення потенційних афілійованих зв'язків між учасниками торгів, а також прогнозування ризиків корупційних зловживань. У цьому контексті актуальними є висновки М. Gnaldi та S. Del Sarto [9], які підкреслюють ефективність інтеграції алгоритмічних систем моніторингу під час надзвичайних ситуацій, коли нормативно-правові процедури закупівель є спрощеними, а контроль з боку державних органів – обмеженим. Таким чином, системне залучення спеціальних знань у поєднанні з новітніми цифровими інструментами сприяє підвищенню ефективності боротьби з корупційними правопорушеннями у сфері публічних закупівель.

Організаційне забезпечення досудового розслідування злочинів у сфері публічних закупівель нерозривно пов'язане з ефективною міжвідомчою взаємодією правоохоронних і контролюючих органів. Залежно від масштабів правопорушення, його кваліфікації та кола суб'єктів, юрисдикція щодо розслідування може належати різним органам: Національній поліції України, Бюро економічної безпеки України (у справах про економічні злочини), Національному антикорупційному бюро України та Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі (у випадках корупції високопосадовців), а також Державному бюро розслідувань (якщо правопорушення вчинено особами, що підслідні ДБР). У зв'язку з цим ключового значення набуває налагодження координації дій між зазначеними структурами, а також з органами державного фінансового контролю, зокрема Державною аудиторською службою України.

На початковому етапі розслідування доцільним є встановлення оперативного зв'язку зі структурами, що виявили порушення (зокрема, внутрішні служби замовника, аудитори, аналітики закупівельного моніторингу), з метою узгодження тактики збору доказів. Емпіричні спостереження свідчать, що формування міжвідомчих слідчо-оперативних груп або проведення координаційних нарад із залученням представників БЕБ, НАБУ, ДАСУ дозволяє оптимізувати ресурсне забезпечення розслідування, уникнути дублювання процесуальних дій, пришвидшити доступ до релевантних матеріалів і забезпечити цілісність доказового процесу.

Важливу роль у викритті правопорушень у сфері закупівель відіграють негласні слідчі (розшукові) дії, що є одним із найефективніших, але й найскладніших у реалізації інструментів слідчої діяльності. На початковій стадії провадження саме ці заходи дозволяють отримати ключові докази щодо фактичного отримання неправомірної вигоди, змови між учасниками тендеру або зловживання службовим становищем. До типових НС(Р)Д у цій категорії справ належать: встановлення контролю за провадженням закупівель (зокрема, через виявлення спеціально маркованих документів або запровадження контрольованих суб'єктів), приховане спостереження за контактами посадових осіб із представниками контрагентів, фіксація аудіо- та відеоінформації з місць потенційної передачі хабарів, а також здійснення оперативного експерименту з метою виявлення фактів домовленостей про неправомірну вигоду.

Зазначені заходи потребують високого рівня професійної підготовки, чіткого процесуального планування та суворого дотримання вимог законодавства з метою недопущення провокації злочину або порушення прав учасників кримінального провадження. Відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України [7], реалізація таких заходів можлива лише за умови наявності відповідної ухвали слідчого судді та погодження з боку процесуального керівника. Зокрема, при реалізації контролю за вчиненням злочину (наприклад, фіксація передачі грошових коштів із використанням спеціально маркованих купюр) слідчий зобов'язаний діяти в межах наданих повноважень, забезпечити повне документування процесу та підтвердити відсутність елементів провокації з боку правоохоронних органів.

У межах дослідження було проаналізовано емпіричний приклад, що ілюструє практичну ефективність впровадження сучасних тактичних і організаційних підходів до розслідування злочинів у сфері публічних закупівель. Зокрема, Бюро економічної безпеки України здійснило масштабне розслідування стосовно діяльності однієї з державних медичних установ Черкаської області, в ході якого були виявлені ознаки порушення вимог законодавства про публічні закупівлі. Слідчі заходи передбачали глибокий аналіз тендерної документації, а також договорів, укладених медичним закладом із приватною будівельною компанією. У результаті було встановлено, що низка тендерних пропозицій підрядника містила ознаки недобросовісності, зокрема завищені ціни та сумнівну відповідність заявленим кваліфікаційним критеріям, що створювало ризик нерационального використання понад 40 мільйонів гривень бюджетних коштів.

У відповідь на виявлені порушення БЕБ, у взаємодії з Північним офісом Державної аудиторської служби України, ініціювало розірвання укладених договорів з ненадійним постачальником, блокування подальших платежів за ними, а також передало зібрані матеріали до правоохоронних органів для правової оцінки дій посадових осіб замовника [2]. Ці заходи дозволили не лише запобігти заподіяння збитків державному бюджету, а й забезпечити зниження вартості закупівель без зменшення їх обсягу. У процесі розслідування було застосовано аналітичний підхід, що передбачав багаторазову верифікацію наявних даних, перегляд початкових гіпотез, стратегічне планування слідчих дій, а також координацію з контролюючими органами. Ідентифікація суб'єктів правопорушення – зокрема посадових осіб лікарні та представників підрядних організацій – дозволила оперативно вжити заходів реагування, а реалізовані негласні слідчі дії, включаючи спостереження за контактами фігурантів, стали дієвим засобом здобуття доказової інформації, недоступної через відкриті канали.

Подальша діяльність БЕБ у 2022 році також засвідчує результативність проактивного та аналітичного підходу до виявлення правопорушень у сфері закупівель. Згідно з офіційними даними, в межах аналітичної роботи відомством було виявлено порушення, пов'язані з неефективним використанням бюджетних коштів на суму понад 1 мільярд гривень. Превентивні заходи, вжиті БЕБ у межах ризик-орієнтованого підходу до державних закупівель, дозволили запобігти втратам бюджету на суму понад 200 мільйонів гривень, а також вчасно надати замовникам рекомендації щодо усунення виявлених порушень. У ході цієї діяльності було реалізовано комплекс дій, що включав систематичний моніторинг закупівель, багаторівневий аналіз контрагентів, виявлення зв'язків між фіктивними структурами, розробку стратегій втручання та формування

переліку відповідальних осіб. За результатами аналітичної роботи БЕБ підготувало та направило 64 офіційні листи до державних установ із рекомендаціями щодо усунення правопорушень, а зібрані матеріали стали підставою для відкриття кримінальних проваджень.

Розглянутий приклад переконливо свідчить про доцільність інтеграції тактичних рішень, аналітичних інструментів і міжвідомчої співпраці у процесі виявлення та попередження правопорушень у сфері публічних закупівель, що значно підвищує загальну результативність антикорупційної діяльності державних органів.

Висновки. Отже, узагальнення результатів проведеного дослідження засвідчує, що ефективне розкриття та розслідування злочинів у сфері публічних закупівель значною мірою залежить від інтеграції організаційно-правових механізмів і тактико-криміналістичних прийомів. До основних чинників, що зумовлюють результативність слідчої діяльності, належать: скоординована взаємодія з органами державного фінансового контролю, раціональне планування слідчих дій та ресурсів, а також системне залучення фахових знань із суміжних галузей. Водночас важливу роль відіграє впровадження тактичних підходів, орієнтованих на висунення та перевірку обґрунтованих слідчих версій, чітку ієрархізацію процесуальних заходів за рівнем терміновості та доказового значення, а також використання негласних слідчих (розшукових) дій, які дозволяють фіксувати приховані аспекти злочинної діяльності.

Важливою складовою ефективної організації досудового розслідування є використання аналітичних механізмів, спрямованих на постійне уточнення слідчого плану, оцінку проміжних результатів та перевірку обґрунтованості процесуальних рішень. Такий підхід забезпечує своєчасне реагування на зміну слідчої ситуації, сприяє підвищенню якості та повноти зібраної доказової інформації, а також мінімізує ймовірність допущення процедурних або тактичних помилок.

Кожна стадія досудового розслідування – від фіксації первинних ознак правопорушення до фіналізації кримінального провадження – потребує як суворого дотримання вимог кримінального процесуального законодавства, так і здатності слідчого до адаптації в умовах високої складності та латентності злочинної діяльності. Представлені у роботі приклади з практики діяльності Бюро економічної безпеки України та інших органів демонструють, що результативність боротьби з порушеннями у сфері публічних закупівель значно зростає за умови міжвідомчої координації, використання сучасних аналітичних інструментів і глибокого опрацювання криміналістичних рекомендацій. У сукупності ці чинники формують системний підхід, що дозволяє підвищити ефективність запобігання, виявлення та документування економічних злочинів у зазначеній сфері.

Список використаних джерел:

1. Abuse of budget funds of over UAH 1 billion has been detected (2022, September). Official website of the Bureau of Economic Security of Ukraine. Retrieved from: <https://esbu.gov.ua/news/vyavleno-zlovzhyvannia-z-biudzhethnymy-koshtamy-na-ponad-1-mlrd-hrn> (in Ukrainian).
2. БЕБ на Закарпатті упередило незаконну закупівлю на 40 млн грн (липень, 2022). Офіційний сайт Бюро економічної безпеки України. Режим доступу: <https://esbu.gov.ua/news/beb-na-zakarpati-uperedylo-nezakonnu-zakupivliu-na-40-mln-hrn>
3. Bosio, E., Djankov, S., Graser, E., Shleifer, A. (2022). Public Procurement in Law and Practice. *American Economic Review*, 112 (4), 1091-1117. Doi: 10.1257/aer.20200738
4. Черноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення кримінального провадження: рівні, напрями та форми реалізації. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. С. 40-51. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.04>
5. Chusu, H., Milne, A., Ataulloh, A. (2023). What explains delays in public procurement decisions? *Economic Modelling*, 121. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2023.106201>.
6. Кримінальний кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
8. Franchuk, V.V., Myroshnychenko, M.S., Hnatjuk, M.S., Kalyniuk, N.M., Humenna, N.V., Narizhna, A.V., Franchuk, U.Ya., Hladii, O.I., Franchuk, M.V. (2023). Implementation of the decision tree method in expert analysis of the medical errors in obstetric practice. *Polish medical journal*, LI(2), 128-134. Doi: 10.36740/Merkur202302104
9. Gnaldi, M., Del Sarto, S. (2024). Measuring Corruption Risk in Public Procurement over Emergency Periods. *Soc Indic Res*, 172, 859–877. Doi: <https://doi.org/10.1007/s11205-024-03331-w>

10. Гайдар О. В. Форми спеціальних знань, що використовуються під час розслідування таємного викрадення чужого майна. *Право і безпека*, 2022. Вип. 2(85). С. 29–38. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.2.03>
11. Hoekman, B., Taş, B. (2024). Discretion and public procurement outcomes in Europe. *European Journal of Political Economy*, 82, doi: <https://doi.org/10.1016/j.ejpolco.2024.102525>.
12. Грібов М. Л. Поняття та правове регулювання використання спеціальних знань, умінь і навичок у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, 2019. Вип.1(110). С. 13–21. DOI: <https://doi.org/10.33270/01191101.13>
13. Грига М. А., Брисковська О. М. Використання спеціальних знань у розслідуванні незаконного заволодіння транспортним засобом. *Forensic Herald. Криміналістичний вісник*. 2023. Вип. № 1(39). С. 65-74. Doi: 10.37025/1992-4437/2023-39-1-65
14. Kalyniuk, N.M., Franchuk, V.V., Selsky, P. R., Humenna, N.V., Hladii, O.I. (2024). Blended form of education as an innovative approach in the training of medical students: The experience of Ukraine. *Educación Médica*, 25(6). Doi: 10.1016/j.edumed.2024.100965
15. Каминіна А.О. Суб'єкти кримінальних правопорушень, вчинених у сфері публічних закупівель. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2024. С. 295-298. Doi: 10.32782/2524-0374/2024-6/73
16. Костроміна О.Г. Використання спеціальних знань під час досудового розслідування шахрайства: кримінально-процесуальний і криміналістичний аспект. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2024. №. 27. С. 79-85. Doi: 10.34079/2226-3047-2023-14-27-79-85
17. Littlejohn, C. (2020). Truth, knowledge, and the standard of proof in criminal law. *Synthese*, 197, 5253–5286. Doi: 10.1007/s11229-017-1608-4
18. Пантелеймоненко, А., Мілька, А., & Павленко, О. Публічні закупівлі в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (51). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-20>.
19. Подобний О.О. Глава 24. Загальні засади й тактика негласних слідчих (розшукових) дій. *Криміналістика: підручник*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 325-346.
20. Виноградов В. І. Планування розслідування злочинів у сфері публічних закупівель. *Актуальні проблеми політики*. 2019. Вип. 63. С. 255-261. Doi: 10.32837/app.v63i0.22
21. Сара А.В. Стан наукової розробленості проблеми виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із державними закупівлями у сфері будівництва. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2020 № 47 Т. 2. С. 120-122.
22. Шевчук, В. (2021). Сучасні проблеми формування криміналістичної теорії тактичних операцій. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. 2021. Doi: 10.36074/logos-05.02.2021.v2.21
23. Троч С. С. Криміналістична методика розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності в Україні : монографія. Одеса : Гельветика, 2023. 452 с.
24. Здирко Н.Г. Аналіз та державний аудит публічних закупівель: теорія, методологія, організація : автореф. дис... д-ра екон. наук : 08.00.09 / Н.Г. Здирко ; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. – Київ, 2020. – 40 с.
25. Журавель В.А. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан: монографія. Харків : Право, 2021. 448 с. ISBN 978966998101-1

Дата першого надходження статті до видання: 13.10.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.11.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.11.2025